

Изследване на хидродинамичните характеристики на флуид в биореактор с механично разбъркване с три бъркалки за различни стойности на числото на Рейнолдс Re в интервала $60 \leq Re \leq 960$

Анна Лечева, Иванка Желева, Милен Неделчев

Investigation of hydrodynamic characteristics of a fluid in mechanical mixing bioreactor with multiple mixers for different values of Reynolds number $60 \leq Re \leq 960$: Investigation of hydrodynamic behavior of a viscous fluid in bioreactor with multiple mixers is provided in present paper. The calculations are made with a computer program, written in MATLAB and approved in [8]. The fluid structure is described and the numerical results are graphically presented.

Key words: Navier-Stokes equations, mechanical mixing, hydrodynamic characteristics of viscous fluid, Reynolds number

ВЪВЕДЕНИЕ

Ограничеността на наличните енергийните ресурси, както и високите екологични изисквания към промишлените производства, поставят сериозни изисквания и предизвикателства към съвременните технологии. Съществена част от енергията в различни промишлени производства се изразходва за разбъркване и хомогенизиране на различни химични, хранителни и биоактивни смеси. Разработването на различни видове математически модели, описващи отделни стадии и аспекти от изучаваните процеси е от съществена важност. В последно време математическото моделиране и симулиране станаха мощно и икономично средство за анализ, тъй като за изследването на процесите не се налага скъпото им възпроизвеждане в лабораторни условия, като същевременно, от теоретичните модели се получават достатъчно точни резултати.

За изследването на хидродинамичните характеристики на флуид в биореактор с механично разбъркване с три бъркалки за различни стойности на числото на Рейнолдс Re е използван програмен продукт, разработен и апробиран в [8]. Получени са числени резултати за основните хидродинамични характеристики на флуидното течение и е направен параметричен анализ на няколко флуидни течения в зависимост от промяната на стойността на числото на Рейнолдс. Изследвани са флуидни течения при стойности на числото на Рейнолдс в интервала $60 \leq Re \leq 960$. Получените резултати са представени графично.

ПОСТАНОВКА НА ЗАДАЧАТА

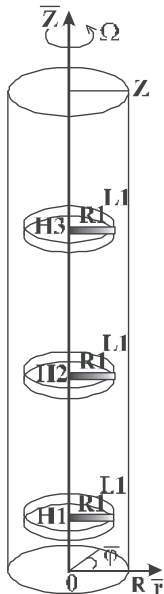
1. Геометрична област - схема на биореактор с три бъркалки

Предполагаме, че биореакторът с три бъркалки е прав кръгов цилиндър с радиус R и височина Z . В него по оста са разположени три еднакви диска с радиус R_1 и дебелина L_1 съответно на височина H_1 , H_2 , H_3 от дъното на цилиндъра (Фиг.1). От съображения за удобство, въвеждаме цилиндрична координатна система $(\bar{r}, \bar{\varphi}, \bar{z})$. Разбъркващите дискове се въртят с постоянно зададената ъглова скорост Ω .

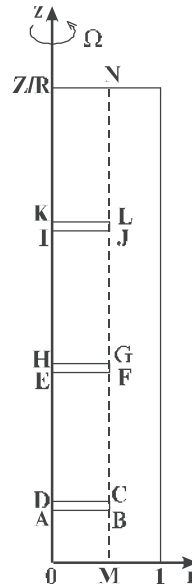
Предполагаме, че течението е осисиметрично. Следователно компонентите на скоростта са функции само на $\bar{r}$ и $\bar{z}$. Поради осевата симетрия, разглеждаме само половината от осевото сечение на цилиндъра. Тогава геометричната област, в която се разглежда хидродинамиката изглежда така, както е показано на Фиг.2 [3,5,6,7].

2. Основни уравнения и гранични условия

За съществуване на механично подобие между теченията е необходимо да бъдат удовлетворени следните условия [9]: геометрично подобие, кинематично подобие и динамично подобие. Подобните течения се описват с еднакви системи диференциални уравнения, чиито решения предполагат тъждественост на безразмерните гранични и начални условия.

Фиг. 1 Схема на реактор с механично разбъркване с три бъркалки [3,5,6,7]

Фиг. 2 Схема на изчислителната област в реактор с механично разбъркване с три бъркалки [3,5,6,7]

Движението на флуида в биореактора се описва от уравненията на Навие-Стокс. Записани в безразмерна форма, в цилиндрична координатна система (r, φ, z) и след въвеждане на функция на тока ψ , вихър на скоростта ω и момент на тангенциалната скорост M , тези уравнения изглеждат по следния начин [3,5,6,7,8]:

$$\frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{1}{r} \frac{\partial \psi}{\partial r} \right) + \frac{\partial}{\partial z} \left(\frac{1}{r} \frac{\partial \psi}{\partial z} \right) = -\omega, \quad (1)$$

$$\frac{\partial M}{\partial t} + U \frac{\partial M}{\partial r} + W \frac{\partial M}{\partial z} = \frac{1}{\text{Re}} \left[r \frac{\partial}{\partial r} \left(\frac{1}{r} \frac{\partial M}{\partial r} \right) + \frac{\partial^2 M}{\partial z^2} \right], \quad (2)$$

$$\frac{\partial \omega}{\partial t} + U \frac{\partial \omega}{\partial r} + W \frac{\partial \omega}{\partial z} - \frac{1}{r^3} \frac{\partial M^2}{\partial z} = \frac{1}{\text{Re}} \left[\frac{1}{r} \frac{\partial}{\partial r} \left(r \frac{\partial \omega}{\partial r} \right) + \frac{\partial^2 \omega}{\partial z^2} - \frac{1}{r^2} \frac{\partial U}{\partial z} \right], \quad (3)$$

$$U = -\frac{1}{r} \frac{\partial \psi}{\partial z}, \quad W = \frac{1}{r} \frac{\partial \psi}{\partial r}, \quad (4)$$

където $\vec{V}(U, V, W)$ е векторът на скоростта с неговите компоненти във въведената цилиндрична координатна система в безразмерен вид, M е моментът на тангенциалната скорост в безразмерен вид. За характерен линеен размер е избран радиусът R на цилиндъра, а за характерна скорост е избрана зададената постоянна ъгловата скорост Ω , с която се въртат разбъркващите дискове.

Всички параметри се обезразмеряват чрез въведения характерен линеен размер R и характерната скорост Ω по следния начин:

$$r = \frac{\bar{r}}{R}, \quad z = \frac{\bar{z}}{R}, \quad U = \frac{\bar{U}}{\Omega R}, \quad W = \frac{\bar{W}}{\Omega R} \quad \text{и} \quad \text{Re} = \frac{\Omega R^2}{\nu} \quad \text{е числото на Рейнолдс.}$$

За коректната математическа формулировка на граничната задача е необходимо да се дефинират подходящи гранични условия за всички неизвестни функции [3,8]. Поставят се традиционните гранични условия за полепване на вискозния флуид върху твърдите стени на реактора. Върху неподвижните твърди стени се поставят нулеви гранични условия за компонентите на вектора на скоростта $\vec{V}(U, V, W) = 0$, а върху бъркалките скоростта на флуида съвпада със скоростта на въртящите се със зададената постоянна ъглова скорост Ω бъркалки. На оста на симетрия се поставят условия за симетрия, които гарантират ограниченост на решението при $r = 0$ [10].

Изследване на хидродинамичните характеристики на флуид за различни стойности на числото на Рейнолдс Re в интервала $60 \leq Re \leq 960$

Така поставената гранична задача за биореактор с три бъркалки е много сложна нелинейна задача и за нея едва ли може да бъде намерено аналитично решение. Ето защо за нейното решаване е разработен ефективен числен алгоритъм, основан на крайни разлики [6]. Алгоритъмът е реализиран със специално разработен в средата MATLAB собствен програмен продукт [8].

Всички числени изследвания в настоящата статия са проведени в изчислителната област, показана на Фиг.2. За да има добро разбъркване на флуида в реактора, тези геометрични параметри са избрани в съответствие със споменатите от Влаев [4]. Стойностите на параметрите на цилиндричния биореактор от Фиг. 1 са дадени в Таблица 1 и те са фиксирани за всички изследвани течения.

Таблица 1. Стойности на геометричните параметри на биореактора

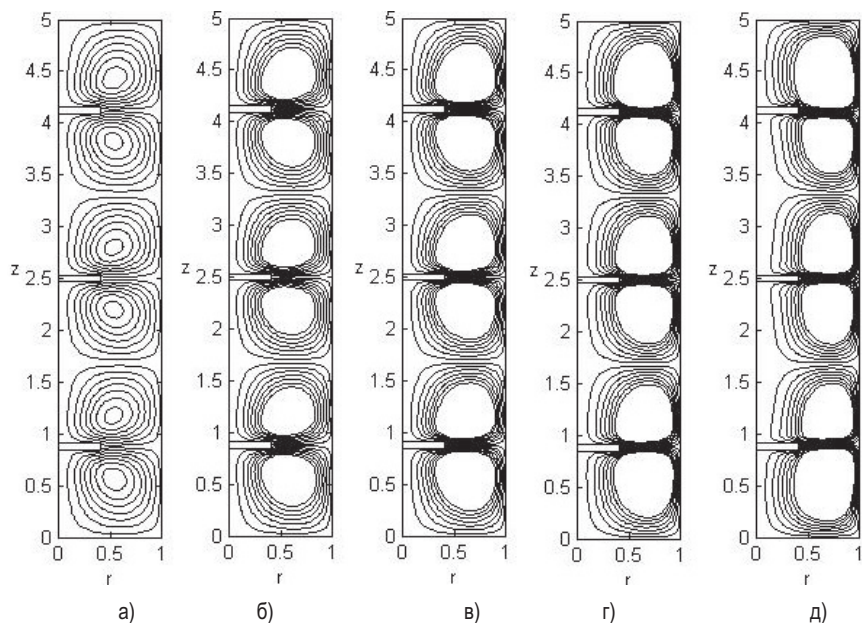
Означение на Фиг.1	Стойност
R1	0.4
L1	0.0625
H1	0.875
H2	2.5
H3	4.125

Изследвани са получените числени резултати за функцията на тока ψ , полето на скоростта $\vec{V}$ и големината на момента на тангенциалната скорост M за стойности на числото на Рейнолдс в интервала $60 \leq Re \leq 960$ при фиксирани геометрични параметри.

При всички изследвани хидродинамични задачи с различни стойности на числото на Рейнолдс се формират по 6 вихъра – един под първата бъркалка, непосредствено над дъното на реактора, по два между бъркалките и един над третата бъркалка под капака на реактора [5,11]. Първият вихър отдолу нагоре и вихрите под втората и третата бъркалка се движат по посока на часовниковата стрелка, а вихрите над съответните бъркалки се движат в обратна посока.

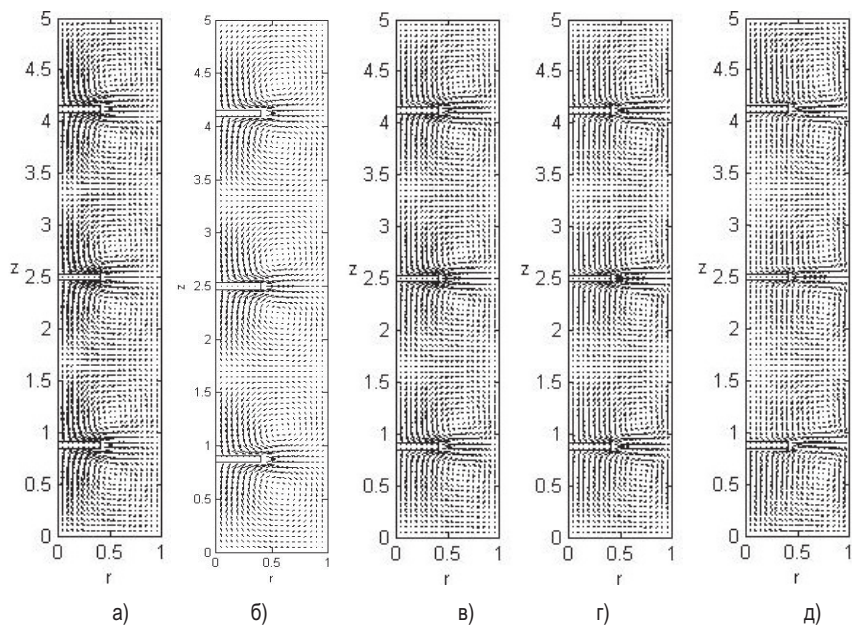
Изолиниите на функцията на тока са представени на Фиг.3. Стойностите на числото на Рейнолдс в разгледаните случаи са следните: а) $Re = 60$; б) $Re = 120$; в) $Re = 240$; г) $Re = 480$; д) $Re = 960$.

Положителните стойности на функцията на тока се наблюдават под нивото на всеки разбъркващ диск, а отрицателните над него. Стойностите на изобразените на Фиг. 3 а)–д) изолинии на функцията на тока са еднакви за различните числа на Рейнолдс и са следните: $\pm 3,412E-003$, $\pm 2,8876E-003$, $\pm 2,3632E-003$, $\pm 1,8388E-003$, $\pm 1,3143E-003$, $\pm 7,8991E-004$, $\pm 2,6548E-004$.

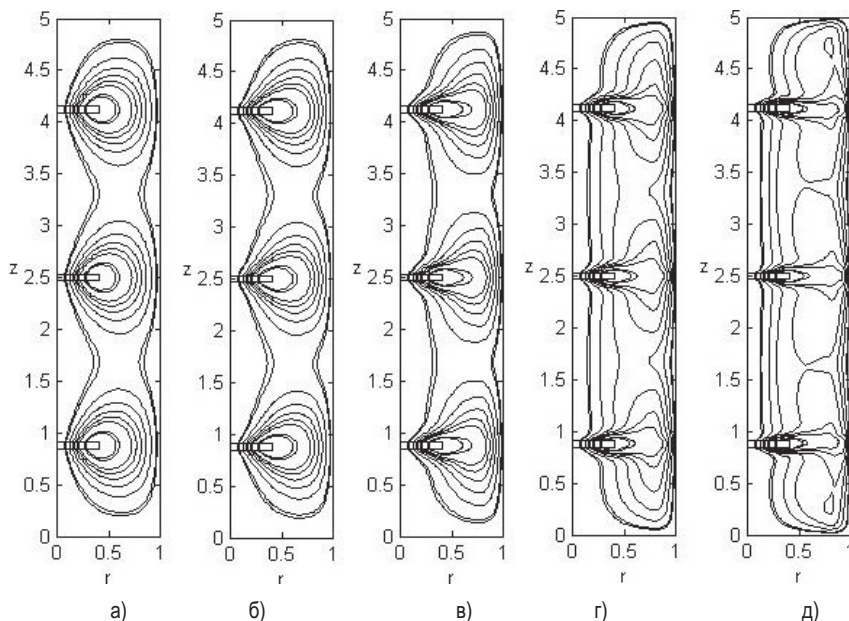
Фиг. 3 Изолинии на функцията на тока Ψ

На Фиг.4 е изобразено графично полето на скорстта за разглежданите стойности на числото на Рейнолдс. На тази фигура ясно се вижда посоката на въртене на флуида под и над разбъркващите дискове.

Фиг. 4 Векторно поле на скоростта

На Фиг.5 са показани изолиниите на големината на момента на тангенциалната скорост M при същите стойности на числото на Рейнолдс. Стойностите на изображенията на Фиг. 5 а)–д) изолинии са еднакви за различните числа на Рейнолдс и са следните: 0,07859; 0,070731; 0,055013; 0,047154; 0,039295; 0,031436; 0,023577; 0,015718; 0,007859; 0,006548.

Фиг.5 Изолинии на големината на момента на тангенциалната скорост M

Във всички разгледани случаи, които са показани на Фиг.3 – Фиг.5 се наблюдават по два циркуляционни вихъра, като единият е под, а другият над нивото на съответния разбъркващ диск.

От Фиг.3 до Фиг.5 лесно се забелязва, че с увеличаването на стойността на числото на Рейнолдс, $Re = 60$; $Re = 120$; $Re = 240$; $Re = 480$; $Re = 960$, центровете на наблюдаваните циркуляционни структури на флуида се приближават към нивата на разбъркващите дискове и към вертикалната стена на реактора. Тези резултати са в добро съответствие с резултатите за случая на цилиндричен реактор с една бъркалка, получени в [8]. Освен това, също така съответстват на тенденцията на поведението на флуида от експерименталните и изчислителните резултати, получени в [1,2].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Получени са стационарни решения за ламинарно движение на флуид при различни стойности на числото на Рейнолдс $Re = 60, 120, 240, 480, 960$ в цилиндричен биореактор с механично разбъркване, оборудван с три бъркалки с формата на диск. Направено е описание на структурата на флуидния поток. Разработеният и апробиран в [8] програмен продукт е адекватен и с него в настоящата статия е изследвана хидродинамиката в цилиндричен биореактор с три бъркалки. Получените резултати могат да се използват за подобряване на работата на подобни биореактори в конкретни технологични производства.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Bakker A., Van den Akker H.E.A., Single-phase flow in stirred reactors, Chemical engineering research and design, TranslChemE, Vol. 72, number A4, 1994, pp 583-593

[2] Lamberto D. G., Alvarez M. M., Muzzio F. J., Experimental and computational investigation of the laminar flow structure in a stirred tank, Chemical Engineering Science 54, 1999, pp. 919-942

[3] Zheleva I., Lecheva A., Numerical Investigation of Hydrodynamics in Stirred Bioreactors with Multiple Impeller, 9th workshop on Transport phenomena in two-phase flow, Borovets'2004, August 27 – September 1, pp.189-196

[4] Влаев С. Д. Хидродинамика и масообмен в реактори с механично разбъркване и аерация – автореферат на дисертационен труд за присъждане на научната степен “Доктор на техническите науки”, 2003

[5] Желева И., Лечева А., Изследване влиянието на разположението на бъркалките върху хидродинамиката в химически реактор с три бъркалки, Научни трудове РУ “А. Кънчев” 2001, Том 38, Серия 9, стр. 86 – 90

[6] Желева И., Лечева А., Числен алгоритъм за изследване на хидродинамиката в реактор с три бъркалки, Научни трудове РУ “А. Кънчев” 2001, Том 38, Серия 10, стр. 250 – 256

[7] Желева И., Лечева А., Числено изследване на хидродинамиката в химически реактор с бъркалки, Научни трудове РУ “А. Кънчев” 2001, Том 38, Серия 5, стр. 83 – 91

[8] Лечева А, Числено изследване на хидродинамиката в цилиндрични реактори с механично разбъркване, Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, Иванка Желева - научен ръководител Русе, 2013

[9] Маджирски В. Хидродинамика, Техника, София, 1979

[10] Роуч П., Вычислительная гидродинамика, Мир, Москва, 1980

[11] Юсуфова Несрин, Хидродинамично моделиране на биореактор с механично разбъркване с три бъркалки, Дипломна работа за получаване на образователна степен “бакалавър”, Иванка Желева и Анна Лечева – научни ръководители, Русе, 2013

За контакти:

гл. ас. д-р Анна Лечева, катедра Математика, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 226, e-mail: alecheva@uni-ruse.bg

доц. д-р Иванка Желева, катедра Топлотехника, хидравлика и екология, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 585, e-mail: izheleva@uni-ruse.bg

инж. Милен Неделчев, Коника Минолта България ЕООД, e-mail: m.nedelchev74@gmail.com

Докладът е рецензиран.